

PREKO MOGA ramena naginje se jedna slepočnica i jedno staklasto oko i, bez usta, šapatom proseca zeleni mrok bioskopa: **Umro ti je ujak.** Po glasu slutim: Spasoja, dežurni vatrogasac. Nekako ne pristoji da se okrenem, a tako bih da vidim njegovo lice, svakako drukčije od svih drugih njegovih lica koja poznajem. Kasnije ga ponovo susrećem, ali on sada već ima svoje staro, obično lice, i uopšte se po njemu ne vidi da se samo pre par dana tako krupan dogadaj zbio među nama.

MOŽE BITI da je uja umro. Već nekoliko puta sam ga vidoao u takvima prilikama. U tančine znam kakva je njegova smrt, doživljavao sam je i ranije. Ako je i ovoga puta umro, ne verujem da tu ima ičega novog za mene. Sve je to odlavno urećeno u mom biću, nema se šta očekivati.

Treba, naravno, brati tatulu.

Datura stramonium, kaže naša Glavočika, učiteljica Poznavanja prirode. List zelen kao jed, gorko-opor miris, zasopljuje. Kada se osuši na suncu, u rerni, kruni se na dodir ruke. Potom se zavija u cigaret-papir i puši. Nadražuje na kašalj, isteriva gvalje koje su se sluzno prilepile uz zidove grla, na mlečnu opnu pluća. Ili je u samom lištu vazduh koji piće dušnik? Znači, bereš male srco like komadiće atmosfere, zeleni zgusnuti kiseonik.

Bio sam, možda, isuviše revnosten pri branju tátule, otkriviš tako svoju privrženost. Ako ju je uja primetio, nije imao više šta da očekuje. Ono što se još nije dogodilo, ne pripada njemu, nego njegovo smrti.

Niske tátulino listu suši se u gonku, na prigrevici, u čijem obujmu, zimogrozno skukunjen, sedi uja. Sa niski na nj kapa oštar miris, na njegovoj krutoj, rošavoj koži pojavljuju se skoro neprimeti otvori, kroz koje se u uju, klisko, ne ozledujući ga, ušunjava smrt.

U ujinoj sobi vonja na plesan i mokraću. U kovčegu leži nečije telo, uja nije tu, valjda je negde izšao. Trebalо bi otic u polje, u Kataline ili Pustaru, i viknuti ga. Odazvao bi se iz nekog kukuruzišta, jer štir je mlađ i mlečan, uja ga bere. Eno ga gde izlazi iz šuštavih mačeva sa punim naramkom, nad kojim se klimata suvjonjava čelo. I stara dačka kapa, masnog oboda, iskrzanog šilta, na vrh glave zabačena. VII₂, žuti aluminijum s trena na tren šikne svetlost, kao nekakav tajanstven, samo nama dvojici razumljiv signal. Uja spušta naramak, odhukuje, seda na nj, dugo mota cigaretu, sočno je obližuje.

Starci i starice se smenjuju kraj kovčega čutke, ne sporazumevaju se čak ni gestovima. Proniknuli su u ono tamo, u prisnom su dosluhu s njim. Igram se za mišljajući njihova tela u kovčegu, a oni se, dok ih oprezno i nežno polažem unutra, ne opiru. U njihovim pepeljastim očima, poprskanim crvenim vlaknima, nema ni čudenja. Jedino mene hvata strah da će me, već na dnu, iznenada grčevito zagriliti skorušenim rukama.

Sedite još malo, verovatno će uskoro i uja doći, kažem odlazeći, zbnjeni upitnim pogledima propovednika Čiče i Šanka.

STABLO NAŠE kruške, Žutke, staro je, ispučalo. Noktom se odcepljuje crna krljušt kore i otvara se vlažno zeleno oko, koje prekorno gleda ranjenim vidom. Preko njega je prevučena mrena plesni koja ga zaslepljuje. Uji treba proseći grlo, uzduž, do prsa, potom nožem sastrugati garavu pljuvačku sa sparušenih pluća. Isprati ih gorobiljem sa neke planine iz dalekog, nedosežnog sveta. Zatim, zaštitи sve; ne, ipak ostaviti usne na prsimu, da dišu ozon i svetlost, da viču upomoć kada ih zasopi šlajm i omorina.

BOJIM SE da bismo se jednog jutra uja i ja mogli probuditi sa novim licima. U snu bi se moglo nešto dogoditi, neka misao koja bi nam odjednom drukčije obojila oči, srezala nove bore, usne istanjila i čela zaplijusnula bledim grčom, kao u bōnog. Mogao bi to biti i mutan a vreo san, koji prži sve bivše, ili slučajan glas, sa sokača, koji se bez otpora prosvrđivala u ušnu školjku, u pjenu svest, neopreznu i ogljenu u čistoti sna. Iz tustog perja izišli bismo u dan trljajući oči koje ne vidi sebe i veruju da su iste onakve kakve su slično potonule u žuti vatromet iz sklopjenog kapka. Izlazili bismo iz soba sa ubedenjem da se samo nastavljam, da smo stari, isti, sebi i drugima poznati, onakvi kakvimi su nas obeležili prethodni dani. Uja bi, u tom slučaju, zastao iznenaden u dnu avlje, pod Ru-menom, ja bih, začuđen pristvrom toga nepoznatog čoveka, vikao svoga uju, **Ujo, ujo, on bi mrmljao sebi u bradu: Neko dete traži svoga ujaka.**

Zato uveče i kažem uji: **Misli na meni kad legneš, i ponekad još: Sutra, kad ustanem, oblačim onu moju belu košulju, znaš onu, ili: Oblaćim tegetiske pantalone.** Tako kažem, a uja, vidim, ne razume. Sramota me je da mu otkrijem taj strah. Ne mogu, valjda, da kažem: govorim ti to, ujo, da bi me ipak prepoznao i našao u slučaju da se probudimo sa novim licima; ti to zapamti ako ja zaboravim, svakako zapamti: bela košulja, tegetiske pantalone!

Pre spavanja uši zapušim vatrom, prekrijem se preko glave, skupljam i zgrčim, da bih bio pribran, sakupljen i gust, udovi da mi budu što bliže jedan drugom, da neki od njih ne ode daleko, odakle ga ne bih mogao dozvati, vratiti nazad. Ne mogu tek tako ući u noć i san, lažomisleno rasturen, nezaštićen, nesabran u sebe, jer ne znam šta me u noći čeka. I uvek pre sna govorim sebi o poznatim stvarima, prepričavam ih, utvrđujem ih u sebi, a tako utvrđujem i sebe u njima, jer one me određuju, po njima jesam. **Belov već danima šanta, Belov već danima šanta, neko ga je obalio... ga je obalio... Žutki se suši grana, Žutka kašlje, naša Žutka je dobila astmu od uje...** Tek kada čvrsto prigrlim te stvari, kad se uhvatim za njih grčevito kao nepljava za bok čamca, spokojno se otiskujem u san. I, ako se ujutro, kad pogledom otvorim dan, odmah setim da Belov već danima šanta, da ga je neko obalio, i da naša Žutka kašlje, jer je dobila astmu od uje, onda sam siguran da sam se to ja probudio, ne neko drugi. Tada istražavam u avlju bez bojažni da neću prepoznati uju, odnosno da će me on upitati: ko si ti, šta tražiš ovde?

Dešava se da se iza sna ne preslišam, ne kažem: **Žutki se suši jedna grana, i da takav, neproveren, nepotvrđen, izadem iz sobe, pa se, već na avlji, trgnem i žustro gledam da li su na meni bela košulja i tegetiske pantalone. Ali, srećom, dok se još i ne zgledam, čujem uju: A porankio, porankio, još ni podne nije!**

Kako je dobro, ujo, što si mi to rekao, kažem

BOŠKO IVKOV

branje tatule

OSTANI TAKO, ujo! Regula III_a, udaljenost tri metra, pedesetinkom, otvor blende 11,6. Uja se sav napeo, gust je i tvrd, sabrao je celog sebe. Čini se da je i sve svoje prošlo prizvao da, bar za ovu priliku, opet bude tu, samo načas i bajagi živo, da se pred staklenim okom ukopisti u tlo, uspravi u vazduh, kako bi uja zauvek ostao zabeležen celovit. Jer, i ono ujino što je prošlo trebalo bi da pripada njemu, iako nije tako, iako je, naprotiv, sve to, kao voda koja se povlači posle poplave, poneo i deo uje sa sobom, u minulo, ostavljajući ga okrnjenim i ruševno nagnutim ka onome što je bilo, tako da izgleda da će uja svakog trena pasti na tu stranu. Sad, pred aparatom, uja, čini se, i ne diše, želi da bude sav u sebi, da ga bude što više. Čak se ni ne osmejuje, to rastura obrise, čini ih mekim, razvejava ih.

Ispostavlja se, međutim, da kroz četvorouglo oko ne vidim uju, prst zastaje, sleden, na okidaču. Iz masnog okovratnika cicane košulje izrasta ujina smrt. Iako nas je uhvatilo u prestupu, na licu joj se ne vidi da se žesti zbog toga. Kao da to mi nismo hteli učiniti mimo i protiv nje! Ona se, sigurna u svoju postojanost, osmehjuje šeretski i nekako nezainteresovano, kao: **Itja, sličanje, meni nije do toga, ali baš kad ste navalili...** Ne uja, ona to, vidim, drži čekić u jednoj, zidarsku kašku u drugoj ruci, prsti pričanjuju uz drške lako i vešto, samopouzdano, kao u majstora kome se još ni jedan zid nije osuo. I, tek sada, kroz staklo aparata zapamđam da je s kašike vrcnula kapljica blata na ujine modre vene, što s naporom prenose trošnu i suvu krv, koja se truni i praši. Blato se sljubilo uz kožu, pričanja uzevene kao pijavica i nezasio pruža pipke da domači nova vrela.

Oklevam da pritisnem dugme, ali ujina smrt me požurjuje, klima mi glavom nekako sporazumno... kao da sam ja ikada pristao da učestvujem u toj njenoj igri koja je okrenuta protiv mog uje!

Ajde, već jednom, kaže i uja. Pritisksam okidač, njegova smrt mi se zahvaljuje, a samo čas potom hladno joj tvrdnu usne, skupljaju se u opor i jedak stisak, kao u čoveka koji je samo na tren pristao da se poigra i našali s dečurlijom, a sada, eto, već mora dalje, za poslom.

Kasnije kažem uji da snimak nije uspeo, jer sam, sigurno, pri okidanju pomjerio aparat, pa itako uhvatio samo zidove kuće koju gradimo, ali ne i njega.

U SOBI u kojoj uja odseda dolazeći lekarima u Bodošin bokal s gnjilom vodom, šćućurena peć, nebojene, posne i gladne oklice, staklene srebro ogledala, pepelnja komoda, širok stariinski ormari, koji me jedino toplo gleda smedim okom. Ali, ne zrači iz tih stvari ova razjapljeno prostora, ne uslovjavaju one ovaj osećaj izgubljenosti, zbog koga moram da se dozivam, da glasno izgovaram svoje ime i, brzo, spasavajući se, da se odzivam: **Ovde sam... ovde jesam!** Soba je uska, no zapanjujuće visoka, tako visoka da mi je jasno otkud teskoba: zinule su čeljusti toga praznog prostora.

Kako li uja, bolestan, stešnjena, zapušena grla, odoleva toj gladi vazduha u čiju utrobu ulazi. On nema snage da sobu natopi dahom, da se izlazi u nju, u toplu skramu svoga bića da obmotu te tvrdre, čudljive stvari i, tako, omekša njihove ivice. Nikada uja neće uspeti da posvoji ovu sobu. U njoj on mora neprestano i

budno biti naklonjen svome biću, mnogo voleti sebe, inače je dovoljan tek neoprezan korak, nesvestan gest — i stvari će ga povrediti. A uja ne zna i neće da se čuva.

Soba njega ne prima u sebe, on se ne nastanjuje u nju, naprotiv, ona se useljava u njegove uske grudi, razbija ga i raznosi svojim prostorom. I te kako uji treba hrabrosti da u ovoj sobi, pred san, zatvori oči i prepusti se strašnoj navali prostora koji nahruplicuje sa visoke tavanice i gneće ga, mrvi. On se u njoj ne budi sa nekom zračnom mišljom, nadom, koja bi imala odsjaj ovoga ogledala u sebi, niti će u omamnom samoposmatranju, u zanesenom razgledanju odjednom čudne, kao prvi put otkrivene linije svoje isušene ruke otkriti, iznenaden, kako je u vazduhu drži taman na način na koji se čunak te peći u sobi naginje ka zidu. Soba je čvrsta i nepomerljiva i, dok uja prolazi kroz nju, klateći se i lelajući, ona ga ispija lako, na dušak.

Zato se, dakle, uja iz Bodošina vraća onako raspuknut, i na naša pitanja o nalazima lekara odgovara odsutno: **Sve po starom**, a malo kasnije, kao da se nečega setio, trza se i suvo nam gleda pravo u oči, pa, kao da se radi o nekom drugom, zlurado dodaje: **Biće gore, biće gore**.

NENA SE nadnosi nad moj rukopis kao kupač nad reku u jari leta. Osvrćem se, užasava me njen misao. Govorim joj da se ne može zgrejati med zidovima rečnice, da to nije kuća, dom, da se one neće raskriliti pred njom, kao moji dlanovi kada joj obujmili dojku. Objasnjavam joj da ja to berem bolesnu tatulu, listove bez zelenih pluća, koji nisu nikada prodati i u čijim ostavama nema ozona.

Nena zna da joj lažem, ona jasno vidi: i prikupljam uju, nameštam ga na uznak u travu, čučam i nadnosim se nad njegovog mišića lice. Plitko udihem vazduh, tek u usta, tako da mi pluća ne popiju njegov sok, potom stavljam svoje usne na ujine i duvam. Prodisaće!

Nena zapaljuje astma-cigaretu i kašљe. Govori mi da uzmem veliki nož i da ga zarijem u Žutkino ispucalo grlo, da isčećem Žuktine plodove, kako bi, u korov i dubrište, psima, iscurio zeleni sok koji me truje. **Ja sam tu, kaže, voli me, biće ti toplo i bezbedno u meni. Zaspaseš**.

Žarko je vreme danas, jara je, a uja ne gleda ovamo, neće me grditi što je puštar. **Skoči u reku, Neno!**

UJINA SMRT nije velika, ali ne dozvoljava da je zapostavimo. Uvek nešto posluje po kući i avlji. Toliko puta sedne o ručku za sto, nareduje da postavimo tanjur i za nju, ali nikada ne jede. U tanjurju joj stoji kaška, pusta, no mi neprestano čujemo lupkanje kao da neko jede. Ponekad je obuzme nesanica, dolazi u moj krevet, na moje uzglavlje. Tada moram da bdim, razgovaram s njom, da je tetošim i mazim.

Pokušavam da je mimoide, da joj uteknem bar za izvesno vreme. U potajni pripremam bekstvo, putovanje. Putovanje, zapravo, sazreva duboko u meni, skriveno, ni ja ga u prvi mah ne primećujem. Posle probdevene noći, i sam iznenaden, zatičem sebe u pakovanju kofera. Ne javljam se nikom, iskradam se iz avlje, Belov me na vratima njuši i liže mi stopala, bez kevčanja, potmulo skičeći, pridružen mojoj zaveri. Sa lišća i grana se cedi pihtijast mrak, kapljice na mene, zakrjuje me, podgrevna nadu da sam ostaо neopăzen, da će umaci. Žurim, potrčavam, i ne osvrćem se, strah me je da ne zateknem ujinu smrt kako me sa prizora gleda i maša suvom i kvrgavom rukom, kao dudov štap. Jer, u tom slučaju morao bih da mislim tokom putovanja na nju, da joj se povremeno javljajam razglednicama, frazama o lepoti predela kroz koje prominjuje moje telo, i da obavezeno, na kraju tih karti, ispisujem gnušnu laž da mi je žao što i ona nije pošla sa mnom.

Najčešće se, medutim, ispostavlja da joj nisam umakao. Dok na šalteru uzimam kartu, ona me iznenada hvata za ruku, kikoće se i nestasno mi namiguje, kao da smo to nas dvoje, složno i vešto, uspeli da namagarcimo nekoga trećeg. Ili mi, pak, dok ulazim u voz, upravo ona, već u hodniku kupea, predusretljivo uzima kofer i pomaže da se uspmem, a lice joj pritom mirno, spokojno, kao da smo se tokom prethodnih dana do u tančini dogovarali o zajedničkom putovanju. Tek joj u očima nazrem nešto pritajenog prekora.

Jednom mi se, itako, nametljivo pridružila na kratkom letovanju u Kostanci. Sve vreme bila je podnošljiva, bez ikakvih protheva. Zadovoljavala se da me čutke posmatra dok ležim na plaži, bez gundanja je trpela gužve u koje sam je uvlačio po autobusima i zaparnim ekspres-restoranima. Nije propušta da uveče šeta sa mnom. Ne bi sa mnom išla ukorak, no postrani i malo iza.

Jedne večeri sam odocin u šetnji, mrak je škropio vidikom sa razjapljene pučine duvao je vetar. Ujina smrt se, mimo običaja, u šetnji polako prišnjala tik uza me, potom pod bluzu i pazuha. Ali, ni tamo se, valjda, nije mogla zgrejati, pa se neprimetno uvukla u mene, tamo se sasvim pritajila, bila bez glasa i komemšanja, da se ne bih nalođio i isterao je napolje. Prečutno sam se pomirio s tim, čas potom i sasvim zaboravio na nju. Vetar mi je razvezavao svaku misao, opreznost, kao da mi je duvao za čelom; koračao sam nesvestan sebe, ne sećajući se ničega što je bio moj život, niti sam osluškivao još neodškrnute dane da bih potkrepio inat da živim ne pitajući se za razlog. Biće da nisam imao lika, i da je on nekud iznenada iskrnsuo prijatelj, ne bi me, u mimohodu, prepoznao i oslovio. Tako sam, odsutan, došao do same ivice doka, zastao zagledan niušta. Nisam ni osetio kada se ujina smrt pokrenula u meni, propela se i opasnoagnula ka dubokom procepu između dva talasa. Prenula me je ruka koja je snažno stisnula košulju, zarila se grčevito u moje rame. Dokerski radnik mahao je glavom sačutno i prekorno. Bilo me je stid.

Isto veče napisao sam žučno pismo uji, zamerajući mu što ne pazi na svoju smrt, što joj dozvoljava da se smuči i vazda prišljameće uza me. Neka je drži u kući, pored sebe, na oku, inače će je jednom za svagda oterati od sebe, bez obzira koliki će mu bol time pričiniti.

Uja nije odgovarao na pismo. Ali nakon nekoliko dana, u noći, iz sna, čuo sam kako me hrapavim glasom doziva, vapijući da mu donesem vode. Vlažni grgoj slivao se u bokal, polazio ka uji, negde, ne znajući, zapravo, gde je njegovo grlo, ruka sa vodom bila je ispružena, ali nije dosezala do njega. Na nekom delu puta mora da sam zastao, pomučen, ne znajući kuda idem, ni ko me to više. A tren kasnije probudio sam se ledno otrežen, i govorio sebi da je to san, ali na hodniku hotela, ispred mojih vrata, zatekao sam razmrskano staklo bokala u lokvi vode.

(Odlomak)

A. R. AMENS

transakcija

AKO ĆE SE BILO ŠTA PORAVNATI S TOBOM BIĆE TO VODA

Potoci liju iz planine u belu učmalost
(takvo je gnušanje visine)
uspovaravaju zatim u gorske kotline ili visoke močvare
i usporavajući oslobadaju složena obličja
na dnu velikih reka
ili daju prvi zaokret uzvodno prema ravnicama:

to važi za moderne potoke: ako ga je talog
gipkijim načinio
može se smatrati starim, posledica

pritiska, možda dugotrajnog; okorelosti:
stari potoci iz kojih voda je
nestala zanimljivi su,

voda, kao duh,
tiska tvari unaokolo da bi se govor
održao u jednom od svojih najstvarnijih izraza:

voda svakako zanimljiva je (kao i duh što je) i
mala stena, glečerni mulj, isto toliko:
ali više zadovoljstva daje (agma & migma)

sama stena ili odredenom prosipanju
ili svaljena u daleko skorije vreme:
onda kamen sličan vodi, te zgrejane težnje &

odlaženjem hlađi se do tačne koncentracije, ja
mislim pričanje nije unapred smisljeno:
sadašnjost dozvoljava čitanje umnogome

stare materije: ali ništa od toga ne treba da bude
čitano: govori samo za sebe (i
reklo je samo) tako reći savršeno samo po sebi.

TRANSAKCIJA

Prisustvovao sam pogrebu svih mojih ružičastih osećanja:
izvršio sam ritual, jednostavan i odlučan:
dugi sanduk primio je prosipanje sivog tla jedva
dokazavši da primećuje šta: vršio sam razmenu polako

delo za uobičajeni bol: služba je potajna:
malo je bilo razloga za pokazivanje, mada ni razloga da se
ne pokazuje: odvijalo se ravnodušno, sa svojstvenom
ozbiljnošću i nedostatkom svake buke: ceremonije samog sebe

čini se da se uvek događaju daleko od ruševina ljudi
gde zaista nema mnogo čega da se očekuje, nema ruku,
nema zagrljaja: dan je bio u redu: izvesne prilike
pretežu vreme: šume odmah levo

bile su prošeće šume: dakle, okrenuo sam se najzad od
zbivanja, površine zaglađene u vrstu pečata,
i pokušao da opazim šta bi se moglo misliti da će ostati:
sve je bilo tu, sunce, povetarac, šume

(kao što sam rekao), mala humka od nemirnih busena
trave: ali drveće je bilo uspravne senke, povetarac
bio je protiv hladovine, šume su se njihale sive
kao duboka voda: pogledao sam unaokolo da vidim šta je
ostalo,

alatke, i podigao ih i otišao, ostavljajući
sve svoje blago tamo odakle me oni možda nikad više neće
uznemiriti, povećati se ili poludeti: odluka smiruje:
senke su bestelesni oblici, ipak imaju pesmu.

Preveo: J. Kocijančić